

GAMLE DANSKE PAPIRBIND

AF

HENRIK PARK

Den, der dømmes sine Medmennesker efter den gamle Sentens »vis mig dine Bøger og jeg skal sige dig hvem du er«, vil unægtelig faa et mærkeligt Indtryk af undertegnedes Interesser og Aandsevner. Mine Yndlingsbøger og de, der som Følge heraf har Hæderspladsen paa min Reol, bærer f. Eks. følgende Titler: Indhold af det ved sidste kongelige Fødselsfest i Universitetets Navn udgivne latinske Program, ved Jac. Baden 1788. Det danske Sprogs Retskrivningsteorier fremstillet i chronologisk Orden ved Prof. R. Nyerup 1805. Polychorda, Digte efter det Græske og Latinske af Lyder Sagen (Lærer ved Christianis Institut) 1805. Almindelig Hukommelsesbog ved A. P. Liunge 1819. Et enkelt Eksempel af »Rundetaarns Kalenderen« fra 1850, samt sidst men ikke mindst en Bog om »Den Kunst at være lykkelig med Koner« efter Goethe, Lafontaine, Wieland og Rousseau, oversat med Forandringer af Professor K. L. Rahbek (1800).

Jeg kunde nævne mange flere, men disse er vist Klenodierne i Samlingen; dog maa jeg hellere straks bekende, at det ikke er grundet paa Indholdet, jeg har erhvervet disse Bøger, men udelukkende paa Grund af deres Bind.

Jeg skal ærligt indrømme, at jeg samler paa Bogbind, selvom jeg udmærket véd, at Folk i vor »intellektuelle« Tidsalder oftest trækker haanligt paa Skulderen af dem, til hvem de har en Mistanke om, at de interesserer sig mere for Bogens Ydre end dens Indre. Dette Synspunkt fremkom tydeligt i den Artikelserie, der for ca. et Aar siden saa Lyset i Berlingske Aftenavis under Navnet »Mit Bibliotek«. Per-

sonligt synes jeg, man med lige saa stor Berettigelse kan samle paa Bogbind som f. Eks. paa Porcelain, Sølvtøj eller en hvilken som helst anden Form for Kunsthaandværk.

For at vende tilbage til min Reol: de Bind, jeg samler paa, er ikke pragtfulde Helskindsbind i Maroquin eller Kalvepergament, men ganske tarvelige Papirbind, d. v. s. kun tarvelige med Hensyn til Værdien af de benyttede Materialer. Med Hensyn til deres haandværksmæssige Værdi og til deres Skønhed, ja, da synes de mig meget fornemme.

De ældste Papirbind i Reolen er fra ca. 1750. Det er hovedsagelig Teatertekster og Skoleprogrammer, Bøger, der ikke var nogen Grund til at ofre noget paa. De er oftest indbundet i lyserødt eller blaat Klistermarmor, med naive Tommelfinger- eller Kammønstre, typiske for deres Tid. De er uden Dekoration, en Titel paa en Lap Papir i en varierende Farve er som Regel deres eneste Udsmykning.

Det morsomste Eksempel paa denne Type er Bindet til et Skuespil ved Navn »Jochum og Maren« (en Parodi paa P. A. Heibergs »Selim og Mirza«) (Fig. 1). Bindet er udført i lyserødt Klistermarmor, Feltet er af Papir med en Filet i Kanten og Titel i Guld. Bogen er forsynet med Christian den Syvendes Superexlibris, hvad der dog ikke forhindrer den i at være et ualmindelig gemytligt Papirbind fra Tiden. I Det kongelige Bibliotek findes Hundreder og atter Hundreder af lignende Papirbind med kongeligt Monogram i Titelfeltet; alle Bibliotekets Bøger bærer et saadant Monogram, og der er ingen Tvivl om, at ogsaa denne Bog engang har tilhørt Biblioteket. Hvorledes den er kommet ud derfra, kan ikke oplyses; i det hele taget er der vist ingen, der i Dag kan fortælle om Bogens tidligere Skæbne, og det er ogsaa lige meget, blot man fantaserer lidt, saa har man ogsaa den Fornøjelse.

Bindet er købt i et anset Antikvariat for et Par Aar siden til en Pris af 8 Kr., og det er muligvis heller ikke mere værd i Penge, saa det er ikke nogen kostbar Passion at samle paa gamle Papirbind.

Fig. 1.

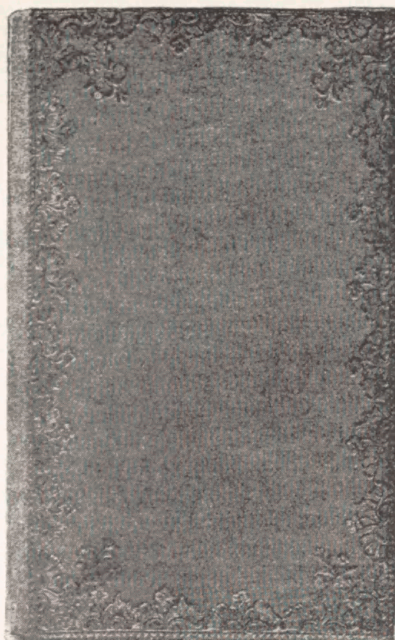

Fig. 2.

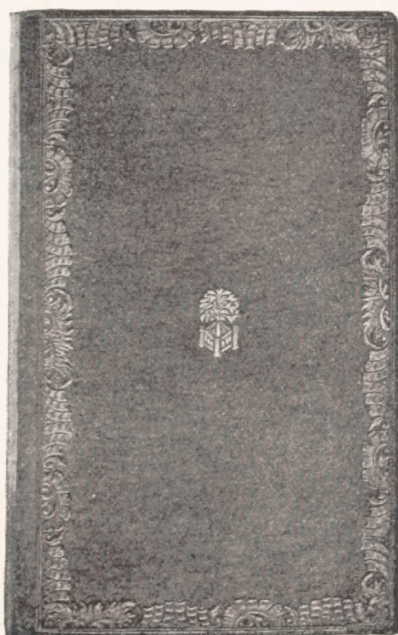

Fig. 3.

Man faar efter min Mening meget for Pengene. Først Bindet, et fint og morsomt gammelt Stykke Kunsthaandværk, dertil kommer Indholdet, som er et interessant Stykke Tidskolorit fra Tiden og Stemningen omkring P. A. Heiberg.

Betydelig fornemmere og elegantere er Bindet til det førnævnte Program for den latinske Fødselsfest (Fig. 2). Bindet er udført i ensfarvet lyserødt klisterstrøget Papir, og det er dekoreret med et Knipplingsmønster i Kanten, sammensat af Rococcostempler, trykt i Guld. Bindet staar i Udseende paa Højde med de franske Kartonnager fra samme Tid (dette fremgaar desværre ikke tydeligt af Billedet), og jeg forstaar slet ikke, at Hans Excellence Greve A. P. Bernstorff (til hvem Bogen bærer en egenhændig Dedikation) ikke i sit Testamente har forbudt sine Efterkommere at skille sig af med den lille Perle (til Kr. 14). Tilsyneladende har der heller ikke været læst meget i Bogen, men det kan vi jo kun være glade for i Dag, for Bindet er saa friskt og uberørt, som kom det fra Bogbinderen i Gaar.

Fig. 3 viser Indbindingen til en for mig desværre ganske ligegyldig filosofisk Tale paa Latin fra 1832. Bindet er ligesom det foregaaende udført i lyserødt klisterstrøget Papir med Dekoration i Guld. Papirbind som de ovennævnte er ikke helt almindelige i det 18. Aarhundrede; det var en velhavende Tid for Danmark, og Skindbindene dominerede som Følge deraf paa Bogbinderværkstederne. Men gode Tider varer ikke evigt. Statsbankerotten 1813 satte en kraftig Stopper for næsten enhver Form for Luksus, saaledes ogsaa for de fine og kostbare Indbindinger i fornemme Skindsorter. Dengang var det jo Materialerne i langt højere Grad end Arbejdslønnen, der betingede et Bogbinds Pris. Man kunde derfor have ventet, at denne Tid var blevet en Nedgangsperiode for dansk Bogbinderkunst, men der sker lige det modsatte: denne fattige Tid blev en Epoke indenfor Faget, der gav sig de smukkeste og fineste Udtryk. Man finder aldrig et grimt Bind fra den Tid, Bogbinderne maa have haft en ganske særlig udviklet Smag og Kultur dengang.

Da der ikke var Raad til Brugen af kostbare Materialer, maatte

Fig. 4.

Fig. 5.

Bogbinderne se sig om efter noget andet, og lykkeligvis fandt de Papiret. Ved Hjælp af dette fattige Materiale og en storartet Fantasi udførte de de fineste Bind; ofte behandlede de Papiret med Hensyn til Dekorationen, som var det det fineste Skind. Ja selv det 18. Aarhundredes Spejlbind genopstod paa en ny og meget charmerende Maade. I Stedet for som paa Skindspejlbindene at marmorere eller stænke afgrænsede Felter paa Bindfladerne klæbede man nu Spejle af Papir paa Siderne. Disse Papirspejle var oftest af marmoreret Papir i Farver, der harmonerede fint med selve Bindets Overtræk. Af Papirspejlbind findes der endnu mange bevaret, hvilket af to Grunde er meget glædeligt, først fordi man heri ser et Bevis paa et Papirbinds Holdbarhed, og for det andet fordi Indholdet i disse Bind meget nødtigt maatte være blevet ødelagt, eftersom det bl. a. er Guldalder-tidens Værker, der blev indbundet.

Fig. 4 viser et saadant ganske almindeligt Papirbind fra 1815. Selve

Bindet er udført i zinnoberfarvet Glanspapir, Spejlet er af Bakke-marmor med røde Aarer.

Der blev selvfølgelig udført mange andre Papirbind end netop Spejlbind, f. Eks. var Glanspapir et meget benyttet Materiale. De fleste Bibliofiler kender sikkert den originale Indbinding til H. C. Andersens første Æventyr 1835—37, to smaa Bind i sart lysegrønt Glanspapir; paa mig virker de paa én Gang meget raffineret og uhyre beskedent.

Det fineste Bind i hele Samlingen ses paa Fig. 5; desværre giver Afbildningen heller ikke her noget virkeligt Indtryk af Bindets Udseende. Bindet er udført i lysegrønt Glanspapir med en Filet langs Kanterne i Guld samt en lille Vase som Dekoration paa For- og Bagsiden. Ryggen er inddelt i Felter ved Hjælp af et enkelt Linie-stykke og forsynet med et lakrødt Felt øverst. Som Forsats er benyttet et Stykke lilla ternet Papir udført i Kattuntryk og af en meget raffineret Virkning. For ikke at glemme Indholdet saa bestaar dette af en Nytaarsgave ved Navn Polychorda, arrangeret af Lyder Sagen, som med sikker Sans for Poesi har oversat en Række Digte »fra det Græske«. Bogens Typografi fortjener et helt Kapitel for sig, saa fornemt er Siderne sat op. Bogen er efter min Mening en af de faa virkelig ideelt udstyrede, jeg har set; baade Bind, Format, Papir og Trykning er fuldendt, samtidig virker den saa uendelig beskeden og dansk.

Jeg vilde ønske, at disse Eksempler paa Bogbind fra Fagets fattigste men samtidig rigeste Tid kunde virke som en Inspiration paa Fagets Udøvere i Dag.

Det vilde være saa morsomt, hvis Bogsamlere i Aaret 2045, naar de i et Antikvariat finder et Bogbind fra Tiden omkring Besættelsen af Danmark, vilde se med samme Beundring paa det, som vi i Dag ser paa Bindene fra Begyndelsen af det 19. Aarhundrede.